

Uit de Locomotief van 17, 19, 20
Mei 1924 no. 113, 114 en 122 (2de blad)

Het a.s. Al-Islam-congres en de chalifaatscrisis. *)

I.

Gelijk bekend, zal 20-22 dezer in Garoet het tweede Al-Islam-congres samenkomen; de leiding zal als bij het eerste van Cheribon, nog berusten in de handen van de heeren Tjokroaminoto en Salim, hoewel zich, gezien den bedekten strijd, die over dit congres van te voren met de communisten gevoerd is, van laatstgenoemde zijde krachtige oppositie verwachten laat. Zooals wij in de *Locomotief* van 2 April (2de Blad) schreven was het Cheribonsche congres van 1923 een poging om zich panislamistisch te orienteeren, teneinde in die richting de door de politieke differentiatie verbrokeneenheid van de volksbeweging te hervinden. Tjokroaminoto, die zich blijkbaar nog maar steeds niet los kan maken van de gedachte aan de op emoties drijvende massale agitatie der eerste S. I.-jaren, streeft die algemeene hereeniging echter niet alleen na door prikkeling van het Mohammedaansche sentiment, maar blijkens zijn organiseeren van regionale „nationale congressen” ook door het opwekken van de engere nationalistische gevoelens. Mag men aan de vruchtbaarheid van zulk een tweeslachtige politiek twijfelen, omtrent het doel, dat er mede beoogd wordt, kan geen onzekerheid bestaan: ze dient in de eerste plaats om den wassenden invloed der communisten paal en perk te stellen. Deze laatsten zijn er echter reeds sedert begin 1920 aan gewend geraakt den Islam tegen zich te zien uitgespeeld: ze hebben hun taktiek gewijzigd en hier, evenals elders in Moslimsche landen, — waar noodig — hunne actie Mohammedaansch-godsdienstig getint. Vandaar ook hun streven om zich van de leiding der Al-Islam-congressen meester te maken, hetwelk hun ditmaal nog niet gelukt is, doch zich op het congres wel in oppositie wreken zal. De kwestie van het chalifaat biedt daartoe een geschikt aanknooppingspunt, wijl het eenige positieve resultaat van het Cheribonsche congres geweest is: het gemeenschappelijk huldi-

*) Vgl. de *Locomotief* van 1, 2 en 29 April 2de Blad.

gingstelegram van de beide elkaar daar bestrijdende modernistische en ouderwetsche groepen aan den destijds nieuw benoemden chalief Abdoe'l-Madjid en de regeering van Kemal Pasja. De andere punten van het programma liepen, ook al werd af en toe een schijnbare oplossing gevonden, praktisch vast in de geschillen van ouderwetsch- en modern-geloovigen. Het programma van het tweede Al-Islam congres van Garoet vertoont dan ook soortgelijke onderwerpen van bespreking, maar, gezien de met het eerste ingezette politiek van panislamistische oriëntatie, zal men zich niet kunnen onttrekken aan de behandeling van het actueele onderwerp, ook al staat dat niet met zooveel woorden op de agenda vermeld: de chalifaatscrisis. Zouden de leiders het niet ter sprake willen brengen, zoo zal men van communistische zijde niet nalaten er een discussie over uit te lokken. In dit vraagstuk, waarmede zich thans de heele Moslimsche wereld bezighoudt, zullen ook de panislamistisch-voelende Indonesiërs partij moeten kiezen: Salim, die gelijk wij in de *Locomotief* van 29 April opmerken, zijn desbetreffende artikelenreeks in de *Neratja* afbrak vóór bij aan de conclusie toe was, zal nu kleur moeten bekennen. Zal het ook thans den leiders nog moeilijk genoeg vallen hun standpunt te bepalen, ongetwijfeld is zulks nu gemakkelijker dan b.v. een maand geleden, wijl sedert in den aanvankelijk min en meer chaotischen toestand eenige teekening is gekomen. Men zal n.l., wanneer we de eventueele minder belangrijke claims b.v. van Marokko an Afghanistan buiten beschouwing laten, de keuze hebben tusschen vier oplossingen.

1o. In de eerste plaats het Turksche standpunt. De Groote Nationale Vergadering van Angora is — gelijk wij in de *Locomotief* van 29 April (2de Blad) uiteenzetten — tot het inzicht gekomen, dat aan de chalifaatswaardigheid de beschikking over de materieele macht inbaerent is, weshalve ze, wil het gezag der Groote Nationale Vergadering niet in gevaar gebracht worden, met de Republiek onverenigbaar is. Het chalifaat is daarom afgeschaft en de Nationale Vergadering is in zijn rechten getreden. Op het verzoek om inlichtingen vanwege het Indische Central Khilafat Committee heeft Kemal Pasja dit ondubbeltzinnig te kennen gegeven. Het telegram dd. 12 Maart, waarin hem de Br. Indische leider Shaukat Ali namens genoemde

organisatie en Kifayatullah namens de Jami-atululama verzochten het Turksche standpunt te herzien, heeft Kemal onbeantwoord gelaten, zoodat hij daaraan nog eens dd. 11 April is herinnerd.

Het is niet te verwachten, dat de Turken bij de huidige politieke constellatie op hun besluit zullen terugkomen. Intusschen schijnen zij zich toch nog steeds als „de ziel en het aantrekkende middelpunt van den Islam” te beschouwen. Hoe ze deze functie bij den omvangrijken internen moderniseerings- en reorganisatie-arbeid, die hun hoofd-belangstelling heeft, denken uit te oefenen, is niet bekend. In Lausanne bleek, dat ze van alle claims op Arabie afzagen en zich in het minst niet interesseerden voor de zaak der Egyptische nationalistten. Daartegenover staat, dat zij met Afghanistan en Perzie een liga blijken te hebben gesloten: of zij daarmede beoogen het leiderschap van het Moslimsch bloc op zich te nemen, gelijk sommige panislamisten hopen, is nog onbekend. In ieder geval sprak Kemal Pasja zich in Maart jl. in zijn bekende rede bij de opening van de 5de zitting der Grootte Nationale Vergadering beslist voor de noodzakelijkheid van het losmaken der politiek van den godsdienst uit. Het staat trouwens zeer te bezien of de andere Moslimsche staten genegen zouden blijken zich onder een Turksche hegemonie te schikken. Voorloopig schijnt het herboren Turkije zich (en daarmede haar „chalifaat”) dan ook slechts te beschouwen als het palladium der door eigen kracht veroverde Mohammedaansche vrijheid (en in dien zin als draagster van de beste tradities van den eersten Islam), ten voorbeeld aan de nog in afhankelijkheid verkeerende Moslimsche volken. Imperialistische bedoelingen op het oude ideaal van een eenig Moslimsche wereldrijk wijst het bij voorbaat af.

2e. Van veel minder belang dan het Turksche standpunt is de uitroeping van den Mekkaanschen koning Hoesein tot chalief. Hoewel hij uiteraard hier te lande en in Br-Indië wel een aantal partijgangers heeft, is zijn erkenning in het algemeen gesproken tot de pan-arabisten in den Hidjaz, Palestina, Transjordanië, Mesopotamië en Syrië beperkt, doch ook in die gebieden zullen er ongetwijfeld velen zijn die voor zijn aanspraken weinig voelen. De panislamistisch-voelende politici in Britsch-Indie en hier — en deze komen voor het Garoet-congres alleen in aanmerking — willen echter niets van hem

weten, ook al ontvangt hij sinds Februari 1920 geen rechtstreeksche subsidie meer van Engeland: Men ziet in hem een werktuig der Britsche politiek.

In de genoemde Arabisch-sprekende gebieden (met uitzondering van Syrie, waar het door de Franschen verboden is) wordt de naam van koning Hoesein als chalief in het gebed bij den Vrijdagdienst genoemd. Koning Hoesein is, naar vermeld wordt, als chalief gehuldigd door den in October 1922 gevluchten Turkschen sultau-chalief Wahidoeddin en den in 1914 afgezetten khedive van Egypte, Abbas Hilmi Pasja.

3e. Van meer beteekenis is de houding van Egypte. Was in de voorafgaande jaren het voorbeeld van Kemal en de Anatolische nationalistten voor de Egyptenaren een bron van inspiratie in hun eigen vrijheidsbeweging, de afwijzende houding der Turksche afgevaardigden in Lausanne heeft hun enthousiasme bekoeld. Het afschaffen van het chalifaat heeft mede onder invloed van den in de laatste jaren weer opgerakelden taalsrijd (Arabisch contra Turksch), die het zelfbewustzijn prikkelde, en de successen, in den eigen kamp om de onafhankelijkheid behaald, een stroom van critiek op de „ongeloovige” Turken ontketend. Het karakter van de Egyptische actie is een geheel ander dan dat van de Britsch-Indische: hebben ginds (Egypte) de theologen de leiding in handen, hier (Br. Indië) zijn het de politici; ginds is de toon, hoewel harts-tochtelijk, mettemin scholastisch; hier veelmeer door de sentimenten gedragen, wijl de panislamistische ideologie de Mohammedanen nog tot den nationalistischen strijd moet inspireeren. ²⁾

Op 27 Maart j.l. hebben zich de geleerden van de beroemde Azhar-universiteit van Cairo in een proclamatie over de chalifaatskwestie uitgesproken. Volgens hen is de beschikking over de materiele macht onafscheidelijk aan de chalifaatswaardigheid verbonden. Op dien grond betwisten zij (eerst nu!) de wettigheid van het besluit der Groote Nationale Vergadering van Angora van eind October 1922, toen deze het sultanaat afschafte en Abdoel Madjid tot chalief zonder-materiele-macht benoemde. Besloten werd tot het bijeenroepen van

²⁾ De sociologische tegenstelling vindt zijn uitdrukking in het verschil tusschen het theologische voortbouwen op de traditioneele wettelijke theorie in Egypte en het neo-panislamisme in Britsch-Indië. Zie de *Locomotief* van 1 en 2 April (2e Bl.)

een internationaal Moslimsch congres in Caïro onder voorzitterschap van den Sjaichoe 'l-Azhar tot regeling van de opvolging, in Maart 1925. Dit besluit is op 21 April door de Egyptische Jamiatul-Ulama in een formeele uitnodiging omgezet.

Deze beslissing schijnt algemeen te worden opgevat als een voorbereiding tot het uitroepen van koning Foe'ad als chalief. Nu reeds is last gegeven diens naam in stede van dien des chaliefs in het gebed bij den Vrijdagsdienst te noemen.

4e. Het Britsch-Indische gezichtspunt. Gelijk wij boven al opmerkten heeft het Central Khilafat Committee en de Jamiatul Ulama onder den indruk van de door het afschaffen van het chalifaat gewekte consternatie aanstonds officieel in Angora nadere inlichtingen gevraagd. Toen deze niet bevredigden, hebben zij op 12 Maart telegrafisch verzocht het genomen besluit te herzien. Men wil zich niet mengen — zoo heet het — in interne Turksche aangelegenheden, maar het chalifaat gaat allen Moslims ter harte. Het is „the very essence of the Islamic faith” (N. B.!) en „designed to maintain and conserve the ideal of Islamic brotherhood through a defined and well

established institution.” Men erkent de noodzakelijkheid van een hervorming: aan het erfelijkheidsbeginsel, dat niet in de Moslimsche wet wortelt, behoeft niet te worden vastgehouden: het ware echter te herstellen „on a firm democratic basis.” Het chalifaat en de republiek zijn h. i. niet onverenigbaar; het gereorganiseerde chalifaat zou voor Turkije en deszelfs buitenlandsche betrekkingen een bron van kracht kunnen zijn. Met Turkije moet als krachtigste Moslimsche staat het chalifaat verbonden blijven; anders wordt het, tot schade van de noodzakelijke internationale Moslimsche eenheid, een bron van oneenigheid.

Waar Kemal Pasja hierop, gelijk gezegd, niet antwoordde, is hem 11 April een telegram van gelijke strekking gezonden. Of dit zwijgen behalve aan onwil ook is toe te schrijven aan het feit, dat Shaukat Ali telegrafisch aan den afgezetten chalief Abdoel Madjid namens de Indische Moslims „his most devoted allegiance” heeft betuigd en men principieel diens naam in het gebed van den Vrijdagsdienst heeft besloten te handhaven³⁾ (13 Maart), valt niet uit te maken. Ook in het telegram van 11 April

verzoeken zij om het continueeren van Turkije's „connection with the Khilafat though henceforward in a reformed democratic shape to suit modern exigencies”, doch ook nu verzuimen zij hunne wenschen in een concreten vorm te geven.

Intusschen was op de 21 en 22 Maart j.l. te Calcutta onder praesidium van Moehammad Ali gehouden chalifaatsconferentie—waarop wij nogterugkomen—openlijk verklaard, dat het chalifaat van koning Hoesein onaanvaardbaar was en hadden op 27 Maart Shaukat Ali en Kifayatullah den Sjaichoel-Azhar en Zaghloel Pasja telegrafisch gewaarschuwd niet het voorbeeld van koning Hoesein te volgen door Foe'ad tot chalief te gaan uitroepen. In het belang van de eenheid van den Islam wenschen zij, dat het chalifaat met Turkije vereenigd blijft, weshalve zij „spare no efforts in trying to convince their Turkish brethren that in the interest of their own nation and its republic as well as of Islam they should continue to appoint the Khalifa from amongst themselves”. Mochten de Turken halstarrig blijven, dan gaan zij accoord met de internationale Moslimsche conferentie in Caïro, gelijk zijzelf bereids in hunne proclamatie van 12 Maart en eerder (na November 1922) hadden voorgesteld. Maar op de beslissingen daarvan ware niet vooruit te loopen. Onderwijl deed dezelve Shaukat Ali moeite om paspoorten te krijgen voor een delegatie van 19 personen, die zich naar Turkije, Egypte, Palestina en Mesopotamie zou begeven om het Br.-Indische standpunt uiteen te zetten. Naar aanleiding van dit verzoek is van regeeringswege te kennen gegeven (14 Maart) dat zij tot dit doeleinde geen paspoorten wilde verleenen aan niet-Moslims, die ook onder de delegatie zouden worden opgenomen of aan personen, die zich aan een misdrijf tegen den staat hebben schuldig gemaakt. Bovendien wenschte de regeering een nadere omschrijving van het doel van de reis ten einde zich bij de regeeringen van de betrokken landen te vergewissen of men de delegatie wel wenschte toe te laten. Tenslotte werd een verklaring verlangd, dat men zich van bemoeienis met de interne politieke aangelegenheden der betrokken gebieden zoude onthouden.

Ondanks heftige debatten in de Wetgevende Vergadering te Delhi (25 Maart) en een naar aanleiding daarvan ingediend hernieuwd verzoek (5 April) is de Br.-Indische

regeering dit standpunt blijven handhaven (22 April). Twaalf van de negentien leden der delegatie zouden op deze wijze geen paspoort kunnen krijgen.

We spraken daar straks al even van het op 21-22 Maart in Calcutta gehouden chalifaatscongres onder voorzitterschap van Moehamed Ali. Op voorstel van Abu'l-Kalam Azad werd daar in de volgende resolutie het standpunt van het Centraal Khilafat Committee en de Jamiatul-Ulama neergelegd: „Als de toonaangevende menschen in Turkije, dat meer dan eenige andere Moslimsche staat aangewezen is om de „Centrale Khilafat Government” te vormen, een richting wenschen te volgen „which was apprehended to be prejudicial to the acceptability of the Khilafat Government”, dan is het de plicht der Moslims van de geheele wereld de aandacht van de Turksche broeders op de noodzakelijkheid van hervorming te vestigen en daartoe alle noedige stappen te doen. De Indische Moslims vertrouwen, dat de Moslims van de geheele wereld daartoe met hen zullen samenwerken en hunne krachten in het huidig tijdsgewricht op het bevorderen van dat doeleinde zullen concentreeren”.

Het hier aangehaalde besluit van het Calcutta-congres beoogt dus, in rond Hollandsch gezegd, de Turksche bevolking tegen hare eigen regeering op te zetten.

Ter beoordeeling van de consequenties van dit besluit, dient — afgezien van de belangrijke sectarische verschillen — te worden vastgesteld in hoeverre het Central Khilafat Committee en de Jamiatul Ulama de 70.000.000 Moslims van Br.-Indië, waarop ze zich in een der aan Kemal Pasja gerichte telegrammen beroepen, achter zich hebben. Inderdaad hebben zij in 1921 in samenwerking met de Gandhi-partij een hoogst belangrijke rol in het politieke leven van Br. Indië gespeeld. De strijd voor Turkije en het chalifaat vormde toen de leuze, waaronder de Moslims met de Hindoe's optrokken ter verkrijging van meerdere staatkundige rechten, een leuze dus, die werd uitgebuit ten bate van de eigen nationalistische aspiraties. De agitatie van het Central Khilafat Committee kwam toen zoozeer op den voorgrond, dat de All-India-Moslim-League, de oude Moslimsche organisatie, op den achtergrond werd gedrongen.

3) Voor zoover kon worden nagegaan, wordt h.t.l. thans de naam van den chaliel in het gebed bij den Vrijdagsdienst weggelaten.

Sedert 1921 is de politieke toestand echter belangrijk veranderd: de non-coöperatiebeweging is feitelijk dood: de strijd wordt nu binnen de vertegenwoordigende lichamen gevoerd. Daarmede is ook het inzicht gerijpt, dat bij de actie van het Central Khilafat Committee, hetwelk intusschen nog steeds werkzaam bleef, de eigenlijke interne Moslimsche belangen onverzorgd bleven, zoodat—nog vóór de afschaffing van het chaliel door Angora, die van het prestige van het Central Khilafat Committee inderdaad een zwaren klap schijnt te hebben toegebracht—reeds op 27 Februari 1924 door vooraanstaande Moslims, leden van de Wetgevende Vergadering te Delhi (w.o. de bekende M.A. Jinnah), maatregelen werden beraamd om tot heroprichting van de All India Muslim League te geraken. De op 16 Maart gehouden bijeenkomst van de Council der League heeft Moehammed Ali na een heftige woordenwisseling uit protest verlaten. In Juni a.s. hoopt de League weder een congres te kunnen houden.

Ook uit andere Britsch-Indische persstemmen krijgt men den indruk, dat de ontgoocheling tengevolge van het optreden van Angora, in verband met andere factoren, van dien aard is, dat de meening van het Central Khilafat Committee, hoewel nog steeds een element van groot politiek belang, in het huidig tijdsgewricht toch geenszins als representatief voor de Moslimsche opinie van Br.-Indie mag worden beschouwd.

II (Slot).

De leiders van het Al-Islam-congres van Garoet hebben dus te kiezen tusschen vier oplossingen van de chalielcrisis: de Turksche, de Egyptische, de Arabische en de Br.-Indische. Wanneer wij deze oplossingen op de keper beschouwen, dan blijkt ons aanstonds, dat ze ieder voor zich zijn ingegeven door de engere belangen of aspiraties van het betrokken land. In de eerste plaats Egypte: hier is aan het woord: het zelfbewustzijn van de jonge natie, die nog nauwelijks haar zelfstandigheid verworven heeft; het zelfbewustzijn van de hegemonie, die het Arabische element vroeger en later in den Islam heeft gevoerd,—nog aangewakkerd door den jarenlangen taalstrijd met de Turken—; het zelfbewustzijn van het

oude cultuurcentrum, dat zich in zekeren zin het middelpunt van de Mohammedaanse wereld weet; het zelfbewustzijn van de alwetende theologen der vermaarde Azhar-universiteit, die zich de gelegenheid niet willen laten ontgaan weder de leidende positie in den Islam te gaan innemen.

In niet mindere mate kan dat gelden van de Arabische oplossing. Het chalifaat was al lang de droom van den eerezuchtigen koning Hoesein van Mekka: nu het hem geworden is, schijnt het hem het middel om zijne illusies van een groot panarabisch rijk te verwezenlijken en dank zij den op hem afstralenden luister der heilige steden tevens de tastbare hulde der geheele Moslimsche wereld te erlangen. Voor zijn partijgangers in Palestina en elders, die hem het chalifaat aanboden op voorwaarde, dat hij naar zijne beste krachten zou streven naar het instellen van constitutioneele en onafhankelijke regeeringen in alle onder zijn chalifaat staande Arabisch sprekende landen, is hij ten slotte niet meer dan een symbool, een leuze in den eigen engeren strijd om onafhankelijkheid.

En nu de Turken! Gaat men hun recenten politieken ontwikkelingsgang na, dan ziet men eerst een constitutionalistisch streven, een strijd om politieke rechten. Is die strijd gestreden (1908), dan treedt de differentiatie in: het gedroomde nationalisme blijkt het heterogene oude Turksche rijk niet te kunnen omvatten: de orderlinge naijver der volken verdeelt. Panislamisten meenen dan in den Islam het cement te zien, dat het innerlijk verdeelde rijk zal bijeenhouden: maar de ethnographische verschillen zijn te groot. De pan-Turken willen de pijler vormen, waardoor het heele Turksche staatsgebouw gedragen wordt, doch de volkenhaat blijkt hun te zwaar. Ootdaan van de andere elementen voeren zij, de Anatolische Turken, van uit hun geboorteland (sedert 1919) den nationalen strijd om het bestaan, een strijd, die tot verlevendiging der democratische sentimenten inspireert. Dan gebeurt, wat voor Turkije in wezen hetzelfde is als de val der Habsburgs voor Oostenrijk, der Romanoffs voor Rusland, der Hohenzollerns voor Duitschland: de Othmanen-sultans moeten voor de nationale republiek wijken. De volkssoevereiniteit is met het chalifaat-sultanaat onvereinigbaar: de belangen der democratie gaan vóór. Het verjagen der Othmanen vormt slechts de inleiding van een reeks hervormingen, van het onderwijs,

het rechtswezen, het kerkelijk beheer; het is een trachten te breken met de kluisters van het clericaal-middeleeuwsch verleden.

Zoo werd de Turksche hervorming door vele modern-denkenden ook buiten Turkije, óók in Britsch-Indië gezien, die de tegenstelling hebben beseft, tusschen de moderne idealen van nationalisme en democratie eenerzijds en het autocratische van de oude chalifaatsgedachte anderzijds. Doch niet alleen bij de Egyptenaren, de Turken en de pan-Arabisten is het het eigenbelang, dat hun standpunt in het chalifaatsvraagstuk bepaalt, ook bij de Britsch-Indische leiders van het Central Khilafat Committee, die zoo den nadruk op hun belangeloosheid in deze kwestie plegen te leggen, is zulks het geval. Immers zij voelen in hun nationalistischen strijd de panislamistische ideologie nog niet te kunnen missen: uit propagandistische overwegingen hebben zij de panislamistische leuze nog noodig om de strijdkrachten bijeen te houden voor hun vrijheidsbeweging. Daarom willen zij pressie oefenen op de Turken om belangen van dezen aan de hunne ondergeschikt te maken. Natuurlijk is het niet louter wel-overlegde politieke berekening, die deze overwegingen in geeft, maar vindt hunne overtuiging, wellicht zelfs in meerdere mate, haar grond in een eerlijk sentiment. Vooral bij een emotioneel man als Moehammed Ali zal zulks het geval zijn, die reeds in December 1912 aan het hoofd van een Britsch-Indische delegatie in Londen kwam pleiten voor de belangen van het in nood verkeerende Turkije en het chalifaat.

*
*
*
*
*

Welke keuze zullen nu de Indonesische panislamisten doen? Zal hun democratisch bewustzijn krachtig genoeg zijn om zich aan het gareel de overgeleverde denkvormen te ontworstelen, zich niet betweterig te trachten te mengen in den gezonden Turkschen reorganisatie-arbeid en voor hunne panislamistische sentimenten een nieuwen vorm te pogen te vinden? Of zullen zij zich door den luister der heilige steden of de autoriteit der Azhar-theologen laten bekoren?

Onze neo-panislamisten zijn geen theologen, maar politici en daarom—vooral wegens de soortgelijke politieke constellatie hier te lande—sympathiseeren zij met de actie der Britsch-Indische panislamisten. Evenals dezen voelen onze Ned.-Indische panislamisten het meeste voor de bestendinging van het Turk-

sehe chalifaat : niet alleen omdat die een traditie achter zich heeft en men daarom slechts in een bestaande gedachtelijn behoeft voort te gaan en bij bekende associaties kan aansluiten, doch vooral ook, wijl er van den recenten Turkschen vrijheidsoorlog inspiratie uitgaat en zoodoende het Turksche chalifaat tot de verbeelding spreekt. Vandaar hun ongenoegen over de revolutionnaire besluiten en maatregelen van de Groote Nationale Vergadering van Angora, omdat deze hun niet slechts dit propaganda-materiaal ontnomen heeft, maar zelfs het traditioneele oriënteringspunt van de panislamistische agitatie heeft vernietigd, daar veelheid van chalifaten de illusie van tot een groote eenheid te behooren verstoort en ook al zoude nog in een of andere richting een aan de nieuwe verhoudingen aangepaste, niet-Turksche oplossing van het vraagstuk gevonden worden, deze toch de welhaast gewijde aantrekkingskracht van het overgeleverde zou missen. Zoude men dus met klem van argumenten willen betoogen, dat de eenheidsillusie reeds eeuwenlang geen werkelijkheid was en de effectieve kracht der chalifaatsidee verre te zoeken, het zoude niet baten: zij kunnen voor hunnen nationalistischen strijd niet zonder de panislamistische leuze en daarom dienen daarvoor de belangen der Turksche democratie te wijken.

Dit gezichtspunt, dat onze panislamistische politici met hunne Britsch-Indische collega's zullen deelen, is het juist, dat hen in botsing zal brengen met hunne communistische tegenstanders, wanneer die eventueel op het Garoet-congres aan het woord zullen worden gelaten en daarvan niet b.v. door weigering van lidmaatschapskaarten of beperkingen in het reglement van orde zullen worden teruggehouden. Het is maar al te bekend uit de vermaarde proclamatie van de Internationale van Moskou — zie: *Het Vrije Woord* van 20 November 1920 — dat het communisme zich principieel stelt tegenover bewegingen als het Panaziatisme en het Panislamisme: de tegenstellingen, die in de praemissen dier bewegingen tot uiting komen, kunnen de bolsjewisten niet als reëel erkennen: voor hen geldt slechts de strijd tegen het kapitalisme. Afgezien van het feit, dat zij tot op zekere hoogte met het algemeene streven der Nationale Vergadering van Angora kunnen sympathiseeren, is het afschaffen van het chalifaat hun welkom, omdat zij voelen, dat daardoor de panislamistische ideologie een groot deel van haar bekoring en aantrekkingskracht verliest.

Van harte kunnen zij instemmen met Kemal's streven om „den godsdienst te ontdoen van zijn politieke banden.”

Dit gezichtspunt kan men ook belicht vinden in de sedert de laatste jaren onder communistische leiding staande *Medan Moeslimin* van 15 April 1924: „Daarom wijzen wij er de Moslimsche geloofsgenooten hier in Indië met nadruk op: laten wij ons niet in de Turksche chalifaatskwestie mengen, doch liever maar het lot van ons eigen land in gedachten houden, wijl de plicht van een ieder onzer tegenover zijn eigen land, dat nog verre van vrij is, al zwaar genoeg is (p. 118) . . . De ideologie van het Panislamisme (persatoean Islam) komt slechts den kapitalisten ten goede. . . Eenheid van geloof blijft altijd mogelijk, hoe de staatsregeling van het land ook is, maar de eenheid, die heil en vrijheid in deze wereld geeft, is slechts bereikbaar langs den weg van het communisme (p. 119)

Waar de communisten zich op dit standpunt stellen, daar vinden zij de panislamistische politici tegenover zich. Met de Britsch-Indische Khilafat-Committee-menschen zullen zij de Turken tot andere gedachten willen brengen en zoo dat vruchteloos blijkt, de beslissing naar de internationale Moslimsche conferentie verleggen. Dit geeft nog het voordeel van uitstel en verdoezelt den strijd der principes.

Mocht die conferentie inderdaad in Maart 1925 bijeenkomen, dan zullen wij tegen dien tijd de voorgeschiedenis daarvan in de *Locomotief* verhalen.

(19 - 21 Mei 1924).

Er waren drie omstandigheden, die aan dit tweede al-Islam congres een ander aspect moesten geven dan aan het Cheribonsche (31 October-2 November 1922). Dit laatste stond in het teken van de Kemalistische successen in Klein-Azië en beoogde een panislamistische orientatie, die de eenheid in de door den strijd tusschen modernisten en ouderwetsch-orthodoxen verdeelde Moslimsche gelederen moest herstellen. Later, op het S.I.-congres van Madioen (Februari 1923) ¹⁾ accentueerden H. A. Salim en diens geestverwanten dit panislamistisch karakter nog eens, door een huldiging van den toenmaligen, nieuw-benoemden chalief-zonder-materieele-macht Abdoel-Madjid uit te lokken. Was men eenmaal in

de groote Mohammedaansche gemeenschap, waarvan het chalifaat het middelpunt vormde, opgenomen, dan lieten zich — zoo heette het destijds — de bezwaren, die de Islam h.t.l. ondervindt, ook gemakkelijker oplossen. Reeds toen, in Madioen, was het echter duidelijk, dat de verzoening, die men op het Cheribonsche congres tusschen de beide religieuze groepen had pogen tot stand te brengen, mislukt was. De modernisten hadden de leiding in handen genomen; de ouderwetsche orthodoxie trok zich terug. Van het jongste congres in Garoet heeft zij zich dan ook afzijdig gehouden, evenals dit voorjaar op haar het organiseren ervan te Soerabaja — gelijk aanvankelijk in de bedoeling had gelegen — reeds was afgestuit. Uit dit oogpunt beschouwd, heeft de eenheidsbeweging, die het doel dezer congressen, is tot dusverre nog niet veel succes gehad. Trouwens het Islam-socialisme, dat ook nu weder door Tjokroaminoto — zooals zoo dikwijls sinds 1920 — als de gezaghebbende interpretatie van den Islam op den voorgrond werd gesteld, is, afgezien van de propagandistische waarde, welke het ongetwijfeld in een koloniaal land heeft, geen ideologie, die op den duur de klein-kapitalisten zal pakken, onder wie de meeste belangstelling voor religieuze aan gelegenheden wordt aangetroffen.

Overeenkomstig zijn doel moest het congres ook ditmaal zijn panislamistisch karakter handhaven. Dit maakte het bepalen van een standpunt in de chalifaatskwestie onvermijdelijk, waarbij uiteraard met den wassenden invloed der communistische actie rekening moest worden gehouden. Werd in *De Locomotief* van 17 en 19 Mei j.l. het vermoeden geopperd, dat dit standpunt zich bij de agitatie van het Britsch-Indische Central Khilafat Committee zou aansluiten, gelukkig is dit niet bewaarheid geworden. Het besef van de waarde der Turksche nationale vrijheidsbeweging voor het prestige van den Islam en de Mohammedanen in het algemeen deed onze neo-pan-Islamisten inzien, dat vóór alles vermeden diende te worden de Turken als moerstadd (afvallig) te brandmerken. In zoover getuigen zij dus van dieper inzicht dan hunne hartstochtelijker Britsch-Indische geestverwanten. Met een politieke salto mortale — radicaler zelfs dan men vooruit ook maar zoude hebben durven hopen — erkende de heer Salim, dat er ook tijdens het Turksche chalifaat geen effectieve

Moslamsche eenheid had bestaan, dat weliswaar tot dusverre het chalifaat de kern van Mohammedaansche eenheidsgedachte had gevormd, maar dat andere tijden andere vormen vereischten, al bleven de beginselen die ze moesten belichamen, dezelfde. Overigens was, nu de heele Moslamsche wereld uit haar lethargischen toestand ontwaakt was, het symbool van het chalifaat ook niet meer noodig. Welk chalifaat er trouwens in de eerstvolgende jaren eventueel ook komen mocht, voor de Indonesische Moslams zou het in de huidige omstandigheden niets kunnen doen: het totstandbrengen der eenheid, eerst binnen het eigen land, daarna over de heele wereld, zoude moeten voorafgaan. Dán eerst zoude men kunnen beslissen in welken vorm men het overeenkomstig de dán geldende behoeften zoude moeten laten herleven. De gedachte van één groot Moslamsch rijk onder één hoofd (den chalie) was evenals het denkbeeld van veroveringsoorlogen ten bate van de uitbreiding van „het gebied van den Islam” uit

¹⁾ Zie de *Locomotief* van 6 Maart 1923 [2e Blad]. den tijd. In de eerste plaats diende daarom te worden gestreefd naar de Moslamsche eenheid binnen Indië, hetgeen uiteraard niet het zoeken van contact met geestverwante bewegingen daarbuiten uitsloot.

Men ziet uit het bovenstaande, dat in de *Locomotief* van 1, 2 en 29 April (2de Blad) er terecht de nadruk op is gelegd, dat met het afschaffen van het chalifaat door de Turken niet een einde is gemaakt aan het neo panislamisme.

In de derde plaats moest het congres van Garoet een ander karakter dan dat van Cheribon vertoonen, wijl te voorzien was, dat de communistische actie op eenige wijze haren invloed voelbaar zoude maken, vooral, omdat hier het vraagstuk van de organisatie der eenheidsbeweging ter sprake zoude worden gebracht. Al is de botsing tusschen de Salim-groep en de communisten, die in de *Locomotief* van 17 en 19 Mei (2e Blad) thans reeds verwacht werd, ditmaal nog achterwege gebleven, — laatstgenoemden lieten zich om redenen van tactischen aard van ingrijpen weerhouden — het principieele verschil in uitgangspunt blijft onverminderd bestaan, zoodat de botsing bij iedere volgende gelegenheid kan komen. Daartegen heeft men nu een dam trachten op te werpen door

voor de eenheidsbeweging een organisatie te ontwerpen in den geest van die, welke het Madioensche S. I.-Congres (Februari 1923) voor de Partij S. I. heeft aanvaard, met dit verschil, dat deze laatste moest voortbouwen op de zieltogende, onsamenhangende S. I., terwijl de eenheidsbeweging, naar men hoopt, op den steun zal kunnen rekenen van bestaande godsdienstige vereenigingen, als Moehammadjah en Irsjad, die reeds een zeker interlocaal verband vertoonen. Ongewenschten invloed van de P.K.I., den P.E.B. en — zoo voegen sommigen erbij — B.O. op de richting der eenheidsbeweging meent men dan te kunnen coupeeren, door zorg te dragen, dat in het Centraal Comité slechts zitting krijgen personen, die metterdaad getoond hebben overeenkomstig het doel van het congres werkzaam te zijn. Dezelfde eischen moeten aan de leden der locale comité's, die onder leiding van het Centraal Comité zullen arbeiden, gesteld worden. De „permanente leden” der organisatie, d. w. z. zij, die een vaste jaarlijksche contributie van f 1 betalen, behoeven zich slechts als Moslim te gedragen. Zij hebben praktisch op de richting van beweging geen invloed. Tot het congreslidmaatschap wordt ieder, onverschillig van welke gezindte, toegelaten.

Een voorloopig Centraal Comité van te Garoet en te Bandoeng gevestigde personen werd benoemd, dat met het voeren van de propaganda is belast, totdat het zijn taak kan overdragen aan een op een groote plaats (bijv. Batavia) in het leven te roepen, zooveel mogelijk representatief comité, dat dan bij gebleken stabiliteit tot het volgend congres de centrale leiding kan overnemen. Als organisatoren van het volgende congres werden de heeren Salim, Tjokroaminoto, Djojosoegito (H. B. Moehammadjah, Jogja), Bratanata (Cheribon) en Soeroso (Garoet) aangewezen. Zij zullen tevens het Voorloopig Centraal Comité te Garoet, zoo noodig, van voorlichting dienen. Op den duur hoopt men het Centraal Comité door en uit de aangesloten godsdienstige vereenigingen te kunnen laten kiezen.

Zóó is de wel wat kunstmatige en weinig democratische constructie der „eenheidsbeweging” gedacht, waarbij zich voorshands — wegens het modernisme en Islam-socialisme — de meer behoudende groepen wel niet zullen aansluiten. Afdoende waarborgen tegen het doordringen van communistische invloe-

den biedt deze organisatie ook al niet, waar b.v. de gezindheid van iemand als Bratanata (Cheribon) geenszins boven twijfel verheven is.

De aan den organisatie-vorm gewijde besprekingen namen den tijd van drie vergaderingen in beslag. Voor het afwerken der agenda restte daardoor slechts één bijeenkomst. De behandeling van de unificatie van het onderwijs op godsdienstigen grondslag raakte zoodoende geheel in het gedrang. Doordat het congres min of meer overhaast — ten einde de communisten, die zich van de leiding hadden willen meester maken, vóór te zijn — was bijeengeroepen, waren trouwens over dit onderwerp geen praeadviezen binnengekomen, zoodat met de voorlezing van het door het H. B. der Moehammadiyah reeds voor het Cheribonsche congres uitgebrachte praeadvies werd volstaan. Een motie werd aangenomen, waarin de Mohammedaansche schoolvereenigingen tot onderling overleg over de unificatie van het leerplan, en het Centraal Comité tot het voorbereiden van een Mohammedaansch onderwijscongres werden opgewekt.

De overige discussies van Woensdagochtend 21 Mei betroffen de beletselen, die de Islam hier te lande ondervindt. Het streven is er op gericht om den Islam van overheidsbemoeienis vrij te maken. De bezwaren bewogen zich — evenals op het congres van Cheribon — met name tegen de z.g. Goeroe-ordonnantie, die voor het Moslimsche godsdienstonderwijs een licentiestelsel creëert en een zeker toezicht instelt. Dit achtte men in strijd met de door het Regeeringsreglement gewaarborgde vrijheid van godsdienst. Oppositie tegen de Goeroe-ordonnantie vormt sinds 1915 een vast onderwerp der besprekingen van ieder S. I.-congres. In een motie, die men voornemens is ook in de buitenlandsche Mohammedaansche pers te publiceeren, werden de gereleveerde bezwaren nog eens tot uiting gebracht.

Woensdagavond werd het congres besloten met een door de jongens van de S. I.-school opgevoerd tooneelstukje van moraliseerende strekking, gevolgd door een openbare vergadering, waarin de door het congres aangenomen resoluties en moties werden voorgelezen en toegelicht.

26 Mei 1924.

* * *

